

İSKANDİNAVYA ÇALIŞMALARI AÇISINDAN
BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİNİN ÖNEMİ
THE IMPORTANCE OF THE OTTOMAN ARCHIVES OF THE
PRIME MINISTRY IN TERMS OF SCANDINAVIA STUDIES

EVREN KÜÇÜK

Yrd. Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.
Asst. Prof., Kastamonu University, Faculty of Economic and Administrative Sciences, Department of International Relations.

kucukevren@gmail.com / ekucuk@kastamonu.edu.tr.

ORCID ID: orcid.org/0000-0003-0904-2453

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi-Journal of Turkish Researches Institute
TAED-61, Ocak-January 2018 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 06.11.2017
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 08.01.2018
Sayfa-*Pages* : 415-428
DOI- : <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat3834>

www.turkiyatjournal.com

<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

This article was checked by iThenticate or Turnitin.

İSKANDİNAVYA ÇALIŞMALARI AÇISINDAN
BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİNİN ÖNEMİ
THE IMPORTANCE OF THE OTTOMAN ARCHIVES OF THE
PRIME MINISTRY IN TERMS OF SCANDINAVIA STUDIES

EVREN KÜÇÜK

Öz

Arşivler; devletleri, kişileri ve uluslararası ilişkilerdeki gelişmeleri belgeleyip aydınlatmayı ve tespit etmeyi sağlayan önemli kurumlardır. Arşiv belgeleri, ait oldukları dönemin siyasi, diplomatik, sosyal, ekonomik ve kültürel durumlarını ihtiva etmektedir. Dünyada hemen hemen her ülkenin kendine ait bir ulusal arşivi bulunmaktadır fakat imparatorluk geleneğine sahip devletlerin arşivleri uluslararası bir öneme sahiptir. Bu önemli arşivlerden biri de Başbakanlık Osmanlı Arşividir. Osmanlı İmparatorluğu, birçok devlet ile ilişkiler kurmuş, çeşitli ittifaklar ve ticari antlaşmalar imzalamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun ilişki kurduğu, çeşitli ittifaklara girdiği devletlerden biri de İsveç-Norveç ve Danimarka Krallığı'dır. Her ne kadar birbirinden uzak coğrafyalarda yer alsalar da İskandinavya ülkeleri ve Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkiler 16.yüzyıldan itibaren kurulmaya başlanmıştır. İsveç ve diğer İskandinav ülkeleri ile ilgili belgelerin önemli bir kısmı Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer almaktadır. Söz konusu arşivin çeşitli fonlarında yer alan belgeler ve defterler, Osmanlı-İskandinav ilişkilerine ışık tutmaktadır.

Bu çalışmanın amacı: İskandinavya ülkelerinin tarih yazımında Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan belgelerin önemine değinmek ve söz konusu arşivdeki fonlarda yer alan İskandinav belgelerini tanıtmaktır.

Anahtar Kelimeler: Arşiv, Danimarka, İsveç-Norveç, XII. Charles, İskandinavya, Osmanlı İmparatorluğu.

Abstract

Achieves are important institutions that have documented, enlightened and identified developments in states, people and international relations. Archival documents involve the political, diplomatic, social, economic and cultural conditions of their period they belong to. Almost every country in the world has its own national archive but the archives of states which have empire tradition have an international significance. One of these important archives is the Ottoman Archives of the Prime Ministry. The Ottoman Empire has established relations with many states, and has signed various alliances and trade agreement. One of the states that Ottoman Empire established some relations, had signed various alliances was Sweden-Norway and Kingdom of Denmark. Although they are located in distant geographies, the relations between the Scandinavian countries and the Ottoman Empire started to be established from the 16th century. A significant number of documents about Sweden and other Scandinavian countries are located in the Ottoman Archives of the Prime Ministry. Documents and records in the various funds of the archive, in particular, shed light on Ottoman-Scandinavian relations.

The aim of this study is to address the importance of the documents in the Ottoman Archives of the Prime Ministry for the historiography of the Scandinavian countries and to introduce the Scandinavian documents in the funds of the archives.

Key Words: Archive, Denmark, Sweden-Norway, XII. Charles, Scandinavia, The Ottoman Empire.

Giriş

Üç kıtaya yayılan ve içerisinde birçok etnik ve dini grubu barındıran Osmanlı İmparatorluğu, çeşitli devletlerle siyasi, iktisadi ve askeri ilişkiler kurmuştur. 16.yüzyıldan itibaren temasa geçtiği devletlerden biri de Kuzey Avrupa’da önemli bir güç haline gelen İsveç Krallığı olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu ile İsveç Krallığı arasındaki ilk resmî ilişki 1587 yılında İsveç Kralı III. Sigismund Vasa’nın, III. Murad’a yazdığı mektupta, Baltık Denizi’nde hâkimiyet kurmak için, kendisinin Lehistan tahtına adaylığının desteklenmesini istemesiyle başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu, Sigismund’un Lehistan tahtına oturmasına yardımcı olmasıyla birlikte ilişkiler için ilk adım atılmıştı. Osmanlı İmparatorluğu, Lehistan kral seçimlerini dış politikasının ve güvenliğinin önemli konuları arasında gördüğü için Sigismund’u desteklemişti. İsveç tarafı, ilişkileri geliştirmeye çalışmış fakat Osmanlı ricali, Avusturya’yla ilişkilerin bozulmasını istemediğinden İsveç Krallığı’yla sürdürülmesi istenilen münasebetler belli bir seviyeden öteye geçirilememiştir. (Beydilli 2001:409). Osmanlı ile İsveç arasındaki coğrafi uzaklık, yeterli müteşebbisin olmayışı, ticaret gemilerinin azlığı ve savaşlar gibi faktörler Osmanlı-İsveç ilişkilerinin hızlı bir şekilde gelişmesini sekteye uğratmıştı. Osmanlı İmparatorluğu’nun Avusturya’yı gücendirmeme politikasına rağmen XII. Charles (Demirbaş Şarl) (1697-1718) döneminde Osmanlı-İsveç ilişkileri önemli bir ivme kazanarak iki devlet arasındaki dostane ilişkiler zirve noktasına ulaşmıştır.

Danimarka’nın Osmanlı İmparatorluğu’yla ilişkileri ise XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlamıştır. Danimarka, İsveç ile birlikte 1624 yılında Erdel Kralı Gábor Bethlen aracılığıyla Osmanlı İmparatorluğu’yla dostluk kurmak istemiş fakat adı geçen devletlerin kralları gönderdikleri mektup dışında ilişki kuramamışlardır. Artan sanayi hacmi ve yeni pazar ihtiyacıyla birlikte Danimarka, XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı İmparatorluğu’yla ticari antlaşmalar imzalamak için diplomatik girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimler neticesinde Danimarka, 14 Ekim 1756’da Osmanlı İmparatorluğu ile “*Dostluk, Seyr-i Sefain ve Ticaret Antlaşması*” imzalamıştır. Kısa bir süre içinde Osmanlı İmparatorluğu’yla ilişkilerini üst noktalara taşıyan Danimarka, ilişkilerin yoğunluğu nedeniyle İstanbul dışında 35 Osmanlı merkezinde konsolosluk yahut temsil merkezleri açmıştır. Osmanlı Hükümeti ise Stockholm Elçiliği aracılığıyla İskandinavya ülkelerinde temsil kabiliyetini geliştirmiştir. (Temel 2007:118-119). Ancak 1905 yılında İsveç-Norveç Krallıklarında yaşanan siyasi gelişme, onların Osmanlı İmparatorluğu’yla olan ilişkilerine de farklı bir ivme kazandırmıştır. 1814’te başlayan İsveç-Norveç birlikteliği, 1905’te Norveç’in ayrılmasıyla birlikte sona ermişti. Bu tarihten itibaren Osmanlı İmparatorluğu, İskandinavya ülkeleri içerisinde en yoğun diplomatik, ekonomik ve siyasi ilişkilerini İsveç Krallığı’yla sürdürdüğü için temsilcilik merkezini de Stockholm olarak belirlemişti.

İsveç-Norveç birlikteliği uzun yıllar sürmesine rağmen Osmanlı İmparatorluğu yazışmalarında genellikle İsveç Krallığı’nın adını kullanmıştır. İskandinavya coğrafyasında yer alan devletlerden biri olan Finlandiya ise 1917 yılına kadar Rus idaresinde kaldığı için Osmanlı ile ilişkileri, Rusya’dan bağımsızlığı kazandığı 1917 yılından itibaren gerçekleşmeye başlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalan belgelerin tutulduğu Başbakanlık Osmanlı arşivinde İskandinavya ülkeleri hakkında en zengin fonlardan birini Hariciye fonu oluşturmaktadır. Ancak bu zengin fona rağmen İskandinavya ülkeleri hakkında Osmanlı Arşivi'nde bulunan dokümanları iki ana başlık altında incelemek mümkün olmaktadır. Birincisi müteferrik belgeler, ikincisi ise defter usulü tutulan kayıtlar teşkil etmektedir. Bu arada İskandinavya ülkeleri hakkında özellikle Cumhuriyet döneminden günümüze kadar önemli belgeler ihtiva eden arşivlerden biri de Dışişleri Bakanlığı Arşivi'dir. Fakat adı geçen arşiv, araştırmacılara kapalı olduğu için istifade edilememektedir.

1- Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde İsveç, Norveç ve Danimarka Belgeleri

Hüküm sürdüğü dönem itibariyle tarihte önemli rol oynamış olan Osmanlı İmparatorluğu, İskandinavya coğrafyasıyla da doğrudan veya dolaylı ilişkiler kurmuştur. Osmanlı Arşivi gerek İskandinavya gerekse Baltık bölge çalışmalarında başvurulması gereken arşivlerden biri olma özelliği taşımaktadır. 16.yüzyıldan itibaren Avrupa siyasi tarihinde önemli bir güç haline gelen İsveç-Norveç Krallığı, doğuda önemli bir coğrafyayı kontrol eden Osmanlı İmparatorluğu'yla dostane ilişkiler kurmuştur. Avrupa'daki dengeler (Rus yayılmacılığına karşı Osmanlı-İsveç ittifakı) nedeniyle Osmanlı İmparatorluğu ve İsveç Krallığı müttefik olduğundan, bu birlikteliğe ilişkin belgeler Osmanlı belgelerinin yekûnunu oluşturmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu ile İsveç Krallığı arasında bir ittifak kurabilmek için İsveç Kralı X. Charles, 22 Şubat 1657 tarihinde Baron Claes Brorsson Rålamb'ı elçi olarak İstanbul'a göndermişti. Rålamb'ın görevi: İsveç'in Doğu Avrupa siyasetiyle ilgili olarak Lehistan, Erdel ve Rusya'ya ilişkin niyet ve stratejilerini bildirip X. Charles'ın Osmanlı İmparatorluğuna olan dostluk duygularını vurgulayarak, Rusya'ya karşı ortak çıkarlara dikkat çekmektir. Fakat Rålamb'ın Erdel Beyi II. George Rakoczi ile olan ilişkileri ve üstlendiği görev Osmanlı Devlet adamları tarafından kuşkuyla karşılanmıştır. Bu arada İsveç Kralı X. Charles, gönderdiği ikinci Elçi Gotthard Wellingk'in de İstanbul'a gelişi kuşku ve güvensizliği daha da artırmıştır. İsveç Kralının niyeti ve gönderilen elçilerin görevleri konusundaki belirsizlik, ilişkilerin gelişmesini önlemiştir. (Rålamb 2013:7-8; Ådahl 2006:9-18; Küçük 2017:201-202). Bu kapsamda Rålamb ve Wellingk hakkında Osmanlı arşivinde onların İstanbul'daki ikametleri ve yapmış oldukları faaliyetlere dair sınırlı sayıda belgeye ulaşılabilmektedir. Bu belgelerden D.BŞM no:209 (Baş Muhasebe Kalemi), KK (Kamil Kepeci Tasnifi), no.1946, KK no.1857 ve KK no.1947 gibi defterlerde Rålamb ve Wellingk için verilen yiyecek, içecek, kiraladıkları mekânlar ve günlük tayınları gibi bilgiler bulunmaktadır. Elçilerin gündelik hayatlarına ilişkin kayıtlar olmasına rağmen söz konusu defterlerde elçilerin isimleri yazılmamıştır. Bunun yerine "elçi-i İsveç" veya "elçi-i İsveç-i Atik" (eski İsveç elçisi), Wellingk için ise "elçi-i İsveç-i cedid" (yeni İsveç elçisi) tabirleri tercih edilmiştir (Kavanoz 2006:313). Osmanlı-İsveç diplomatik ilişkilerini resmi olarak başlatan Rålamb, aynı zamanda İstanbul'a gelen ilk İsveç elçilik heyetini oluşturmaktadır. Ayrıca Rålamb, İstanbul'da kaldığı süre içinde yirmi kadar resim ve küçük bir kıyafet albümü ile 17.yüzyılın Osmanlı İmparatorluğu'yla

ilgili günümüze ulaşabilen değerli ve merak uyandırıcı bilgiler bırakmıştır. (Ådahl 2006:9-11).¹

1709 yılı, Osmanlı-İsveç ilişkilerinde kritik bir yıl olma özelliği taşımaktadır. Poltava Savaşı'nda XII. Charles (Demirbaş Şarl) Ruslara yenilerek yaralı halde Osmanlı İmparatorluğuna sığınmak zorunda kalmış ve Temmuz 1710'dan Ağustos 1714 tarihine kadar Osmanlı ülkesinde (Bender ve Dimetoka'da) yaşamıştır. Bu süre içerisinde İsveç Kralı, Osmanlı İmparatorluğu'nun misafiri olarak kabul edilerek ve ihtiyaçları karşılanmıştır. Dolayısıyla bu zorunlu ikamet esnasında İsveç, İstanbul'da kalıcı bir temsil misyonu da kurmuştur (Küçük 2017:202). Bu nedenle Osmanlı arşivinde konuyla alakalı belgelerin çoğalmasında bu gelişme önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. XII. Charles'tan itibaren İsveç ve diğer İskandinav ülkeleri hakkında Osmanlı arşivinde önemli miktarda belge birikmeye başlamıştır.

Osmanlı kaynaklarında Demirbaş Şarl olarak adlandırılan XII. Charles hakkında gerek İsveçli gerekse Türk araştırmacılar, 20.yüzyılın başlarından itibaren çalışmalar yapmaya başlamışlardır. Örneğin 1900 yılında Stockholm Müze Müdürü Dr. Mösyö Martin'in İsveç Kralı XII. Charles hakkında Osmanlı arşiv ve kütüphanelerinde araştırma yapma talebi kabul edilmiştir (BOA, İ.HUS., 85/56, 8.11.1900; BOA, İ.HUS., 85/80, 18.11.1900; BOA, DH.MKT., 2429/66, 18.11.1900; İkdam, 18 Kasım 1900). Türk araştırmacılarından XII. Charles hakkında ilk kapsamlı çalışmayı Ahmed Refik (Altınay), "Memalik-i Osmaniye'de Demirbaş Şarl" adıyla yayınlamıştır. Aynı zamanda bu eser Tarih-i Osmani Encümeni'nin ilk yayını olma özelliğini taşımaktadır. Ardından Demirbaş Şarl ve dönemi hakkında iki kapsamlı çalışma Akdes Nimet Kurat tarafından da hazırlanmıştır (Kurat 1940; Kurat 1943; Refik 2015:9).

A- Mesâil-i Mühimme İrâdeleri

Hazine-i Evrak'ın kuruluşu sırasında yapılan ilk tasnif talimatnâmesi esaslarına göre arşiv malzemeleri üç gruba ayrılmıştır. Bunlar; devletin kuruluşundan 1839'a kadar olanlar, 1839-1849 tarihleri arası ve bu tarihten sonra teşekkül edecek olanlar şeklinde gruplandırılmıştır. Yapılacak tasnif çalışmalarına esas ve örnek olmak üzere, ikinci grup olan 1839-1849 yılları arasındaki evrakın tasnifi gerçekleştirilmiş buna "Mesâil-i Mühimme İrâdesi" adı verilmiş ve buradaki evrak konularına göre tasnif edilmiştir. Sultan Abdülmecid'in tahta çıkış tarihinden itibaren 1849 yılına kadar mühim meselelere dair irâdeli evrak bölümlere ayrılarak gruplandırılmıştır. Hazine-i Evrak'ta düzenlenen ilk tasnif bu olup, orijinal katalogları ile günümüze kadar tertibi muhafaza edilmiştir. Örneğin söz konusu fonda Danimarka Kralı'nın bazı elçilikleri kapatma kararı aldığı bu kararda İstanbul'daki elçiliklerini de lağvetme kararı aldığı ve veda törenine dair padişahın emri bulunmaktadır. (BOA, Rehberi 2010:306-307; BOA, İ.MSM, 33/943, 20.9.1848).

Nâmeler: yabancı elçilerin güven mektupları ve onların kabulleri, padişahların cülûs ve kralların taç giymeleri üzerine gönderilen tebrikler, devlet adamlarının vefatları üzerine verilen taziyeler, padişahların ve kralların evlenme ve onların çocuklarının

¹ Rålamb'ın resimleri günümüzde Nordiska Museet'te, kıyafet albümü ise Stockholm'de Ulusal Kütüphane'nin koleksiyonları içinde muhafaza edilmektedir.

doğumlarında yapılan kutlamalar ile tarihî ve önemli yerleri ziyaret için yabancılara verilen izinler ve bazı ticarî muâhedeler hakkındaki yabancı ülke hükümdarlarıyla Osmanlı hükümdarlarının mektupları gibi belgeler de bu tasnifin içeriğini oluşturmaktadır. Bu katalog; Amerika, Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İran, İspanya, İsveç, İtalya, Napoli ve Rusya gibi devletleri de içeren konu başlıklarını ihtiva etmektedir (BOA Rehberi 2010:384). Namelerin gönderildiği ülkeler içerisinde İskandinav ülkeleri de yer almaktadır. Örneğin Osmanlı Hükümeti ile Danimarka ve Toskana Grandükası arasında imzalanan ticaret antlaşmasını içeren ruhsatname bu tasnifte bulunmaktadır (BOA, A.DVN.NMH., 4/10, 13.4.1841).

Bir diğer belgenin konusunu ise Osmanlı hükümdarına İsveç Kralı III. Gustav (1771-1792) tarafından gönderilen mektup oluşturmaktadır: 7 Ocak 1782'te gönderilen bu mektupta İsveç Kralı, Osmanlı İmparatorluğu'na temsil maksadıyla Orta Elçi göndermek için Osmanlı hükümdarı I. Abdülhamit'ten izin istemiştir. (Baştürk 2016: 104-105,317). Görevlendirilen elçi, İstanbul'da Maslahatgüzar olarak bulunan Gerhard Johan Balthasar von Heidenstam idi. Heidenstam'a onay verildikten sonra 1783'ten 1790'a kadar İstanbul'da İsveç'i temsil etmiştir (Theolin, 2000:193).

B- Yıldız Evrakı ve Fonlarında Bulunan Belgeler Hakkında

Yıldız Sarayı Arşivi, Sultan II. Abdülhamit devrinde (1876-1909) Yıldız Sarayı'nda biriken belge, defterler ve gazetelerden oluşmaktadır. Yıldız Sarayı, bir hükümdar ikametgâhından ziyade, devlet idaresinin merkezi hâline getirilmiş ve bu suretle Sultan II. Abdülhamid'in iktidar sembolü olmuştur (BOA Rehberi 2010:229). Sultan Abdülhamid, 33 yıllık saltanatı sırasında diğer devletlerle olduğu gibi İskandinavya ülkeleriyle de birçok yazışmalar gerçekleştirmiştir.

Örneğin Stockholm ve Lahey Sefiri Karaca Paşa'nın İsveç-Norveç Kralı tarafından kabulü, Stockholm'de akdedilecek Elsine-i Şarkiye Kongresi'ne tayin edilecek Osmanlı delegeleri, kongreye katılacak olan delegelere (Ahmed Midhat Efendi'ye) harcırah verilmesi, İsveç ve Norveç kralının tahta çıkışının 25. yılını kutlama törenlerine katılmak üzere Osmanlı Hükümeti'ni temsilen Brüksel ve Stockholm sefirlerinin görevlendirilmeleri gibi belgeler bu tasnifte yer almaktadır (BOA, Y.A.HUS., 169/77, 4.12.1881; BOA, Y.A.RES., 48/14, 20.6.1889). Osmanlı İmparatorluğu, Rusya'nın Baltık bölgesindeki faaliyetlerini de yakından takip ettiği için söz konusu bölgedeki temsilcilikler sık sık rapor göndermiştir. Bundan dolayı Yıldız evrakında Rusya'nın iç ve dış siyasetiyle Finlandiya'nın bağımsızlığı sürecine dair önemli belgeler de bulunmaktadır (BOA, Y.PRK.EŞA, 52/11, 23.2.1908). Örneğin Çarlık Rusya idaresinde özerk şekilde olan Finlandiya Grandüklüğü'ne verilen imtiyazların kaldırılacağına dair söylentiler ve 1905 Rus İhtilali sırasında Finlandiya'da da ihtilal çıktığına dair belgeler bu fonda bulunmaktadır (BOA, Y.PRK.EŞA, 38/3, 15.5.1901, BOA, Y.PRK.EŞA, 48/20, 22.11.1905)

Osmanlı-İsveç siyasi ilişkileri bakımından önemli ziyaretlerden birisi de İsveç-Norveç Kralı II. Oscar'ın 1885 yılında İstanbul'u gayri resmi olarak ziyaret etmesiydi. (Salname-i Nezaret-i Hariciyye, 2003: 279-280). İsveç Prensi Carl, Suriye ve Filistin'e yapmış olduğu seyahatten dönerken tifoya yakalanmıştı. Nisan 1885'te İstanbul'a gelen Prens Carl tedavi altına alınmış ve bu arada İsveç Kraliyet ailesi de Carl için İstanbul'a

gelmiştir. Sultan II. Abdülhamit, İsveç-Norveç Kralı II. Oscar İstanbul'a ulaşmadan Varna'dan itibaren refakatçi göndererek karşılatmıştır. Ayrıca Kraliçe Sofia için bir vapur tahsis edilmişti. Dolmabahçe Sarayında ağırlanan kraliyet ailesi büyük bir memnuniyetle İstanbul'dan ayrılmıştır. II. Oscar bu konukseverlikten ötürü Sultan II. Abdülhamid'e, elmas kakmalı seraphim nişanını göndermişti. II. Abdülhamid de iki devlet arasındaki dostluğun bir simgesi olarak en büyük devlet nişanı olan "Nişân-ı Âli-i imtiyaz"ını göndermişti (Theolin 2001:100; DMA, Mektubi II, Defter No:6305, 1885: 131; DMA, Mektubi II, Defter No:6347, 1885:11-14; DMA, Şura-i Bahri, Dosya:2117,1885:13A; DMA, Şura-i Bahri, Dosya:2028:116A; BOA, Y.PRK.BŞK, 9/36, 05.04.1885; BOA, İ.D.H., 942/74607, 11.3.1885; Salname-i Nezaret-i Hariciyye,1301:265-266). Söz konusu ziyaretle ilgili belgelerin önemli bir kısmı İstanbul Deniz Müzesi Arşivi'nde ve BOA Yıldız evrakında yer almaktadır.

Söz konusu fonda II. Abdülhamid döneminde meydana gelen siyasi, ekonomik, diplomatik olayların yanında İskandinav ülkelerinin vatandaşları hakkında da detaylı bilgiler bulunmaktadır. Örneğin İsveç kökenli Gustaf Noring'in Müslüman olduktan sonra Ali Nuri ismini alması, Rotterdam Başkonsolosluğu'na kadar yükselerek ardından II. Abdülhamid'e muhalif olması ve çıkarttığı karikatürist Davul (Daoul) gazetesi hakkında önemli bilgiler mevcuttur. Yıldız, Hariciye ve Bab-ı Ali evrakında Ali Nuri Beye dair belgeler yoğunluktadır. Ali Nuri Beye dair şu belge örneğini vermek mümkündür: *"Kefe Şehbender-i sâbıkı olup Hâriciye Nezâret-i Celîlesince Amsterdam Şehbenderliği'ne intihâb edilmiş olan Nuri Efendi'nin ber-müceb-i intihâb mezkûr şehbenderlikde icrâ-yı me'mûriyeti husûsunun arz u istîzânı emr u fermân buyurulduğunu mübelliğ 22 Cemâziyelûlâ sene 316 târîhli tezkire-i husûsiye-i atûfileri efendi-yi mûmâ-ileyh zikr olunan şehbenderliğe intihâb olunmuş ise de Me'mûrîn-i Mülkiye Komisyonu'nun leffen arz u takdîm kılınan mazbatasında muharrer esbâbdan dolayı komisyonca me'mûriyeti red olunması üzerine yerine Umûr-ı Ticâriye Kalemî hulefâsından Suad Bey bi'l-intihâb 14 Cemâziyelûlâ sene 316 târîhli tezkire-i senâverî ile arz ve istîzân olunmuş olmağla yine her ne vechile emr u fermân buyurulur ise mantûk-ı âlisi infâz olunur efendim"*(BOA, Y.A.HUS., 389/101, 10.10.1898).

C-Hariciye Nezâreti

Osmanlı Arşivi'nde İskandinavya ülkeleri hakkında en önemli ve muhteva bakımından en zengin belgeler Hariciye Nezâreti'ne ait fonlarda bulunmaktadır. Hariciye Nezâreti Arşivi, Tanzimat'la birlikte teşkilatlanan Hariciye Nezâreti'ne paralel olarak oluşan "merkez arşivi" ile sefaret ve konsolosluklarda teşekkül eden "taşra arşivi" olmak üzere iki ayrı yerde toplanan belgelerden oluşmaktadır. Hariciye Nezâreti fonunda, siyasi, hukukî, idarî konulardaki çok önemli meselelerin yanı sıra, ticaret anlaşmaları; sefaret ve şehbenderliklerle yapılan yazışmalar; köle ticaretinin yasaklanması, yabancı devlet başkanlarına gönderilen ve onlardan gelen, daha çok doğum, vefat, cülûs, evlilik konularındaki nâmeler, rütbe, nişan ve madalya tevcihleri gibi konular bulunmaktadır (BOA Rehberi 2010:379-380). 19.yüzyılda uluslararası yazışma ve konuşma dili Fransızca olduğu için bu fonda yer alan belgelerin büyük bir kısmı Fransızca olarak yazılmıştır.

Hariciye Nezareti'nin şu fonlarında İskandinavya ülkeleri hakkında önemli belgeler bulunmaktadır: Hariciye Nezareti Defterleri (HR.d), Hariciye Nezareti Hukuk Kısmı Evrakı (HR.H), Hariciye Nezareti Hukuk Müşavirliği İstişare Odası Evrakı (HR.HMŞ.İŞO), Hariciye Nezareti İstanbul Murahhaslığı (HR.İM), Hariciye Nezareti Müteferrik (HR.M), Hariciye Nezareti Matbuat (HR.MA), Hariciye Nezareti Muhasebe (HR.MH), Hariciye Nezareti Muhacirin Komisyonu 10.09.2002 ilave (HR.MHC), Hariciye Nezareti Mektubi Kalemli Evrakı (HR.MKT), Hariciye Nezareti Mütenevvia Kısmı Evrakı (HR.MTV), Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS), Hariciye Nezareti Şehbenderlik (HR.ŞHB), Hariciye Nezareti Tercüme Odası Evrakı (HR.TO), Hariciye Nezareti Umur-ı Hukuk-ı Muhtalita Müdüriyeti (HR.UHM), Hariciye Nezareti Umur-ı Şehbenderiye Müdüriyeti (HR.UŞ), Hariciye Nezareti Evrak Odası (HR.VRK), Hariciye Nezareti Konsolosluklar Evrakı (HR.YBK).

Hariciye belgelerinde Finlandiya'nın hür ve müstakil bir hükümet olarak tanınması konusunda Osmanlı Hükümeti'nden talebi; İsveç, Danimarka, Norveç ve Finlandiya'daki sosyalistlerin durumları, Finlandiya'nın bağımsızlığı, Åland Adaları'nın ² durumu, Stockholm Sefiri Birinci Ferik Şerif Paşa'nın yazışmaları, kendilerini başka konsolosluklara kaydettirmek isteyen vatandaşların Osmanlı tabiiyetine haiz olup olmadıklarının ilgili nezarete sorulmadıkça kendilerine yabancı belge verilmemesi için Danimarka Sefareti'ne resmi yazı gönderilmesi, I. Dünya Savaşı'nda tarafsızlıklarını ilan eden İskandinavya ülkelerinin savaştan sonra menfaatlerini korumak için oluşturdukları komite ve üyeleri hakkında bilgiler ve Türkiye-Danimarka arasında imzalanacak ticaret antlaşması gibi konular bulunmaktadır (BOA,HR.TO., 548/43, 20.2.1918; BOA, HR.SYS., 2452/24, 1.5.1918; BOA, İ.HR., 414/16, 1.7.1908; BOA, HR.İD., 72/56, 22.1.1917; BOA, HR.SYS., 2452/82, 15.5.1918; BOA, HR.İM., 176/26, 10.2.1926. BOA, Y.A.HUS., 444/117, 29.3.1903; BOA, TFR.1..SFR., 2/171, 26.4.1907).

Başbakanlık Osmanlı arşivinde hariciye dışında diğer fonlarda da İskandinavya ülkeleriyle ilgili çok sayıda belgeye ulaşmak mümkündür. Farklı farklı fonlardan örnek verecek olursak:

Rumeli'de Osmanlı İmparatorluğu'nun jandarma teşkilatını düzenlemek için İsveçli ve Norveçli subaylardan yararlanılmıştı. Bunlardan İsveçli Onander ile Norveçli Kaymakam Nandrop, Osmanlı jandarmasında yaklaşık dört yıl görev yaptıktan sonra ülkelerine geri dönmüşlerdi. Osmanlı İmparatorluğu da Stockholm Sefareti aracılığıyla söz konusu kişilere birer şefkat nişanı göndermiştir (BOA, Y.A.HUS., 444/117, 29.3.1903; BOA, TFR.1..SFR., 2/171, 26.4.1907).

İskandinavya bölgesinde Osmanlı İmparatorluğu'nu en uzun süre (1898-1908) temsil eden diplomatik temsilci Şerif Paşa olmuştur. Osmanlı Arşivi'nde gerek Şerif Paşa ve faaliyetleri gerekse İskandinavya ülkeleri hakkında önceki dönemlere göre nispeten fazla belge bulunmaktadır (BOA, Y.A.HUS., 525/28, 22.9.1908; BOA, Y.EE., 14/207, 2.4.1908; BOA, DH.MKT., 1136/59, 25.12.1906). Aynı şekilde İsveç ulusal arşivi Riksarkivet'te de Şerif Paşa hakkında önemli yekûnda belge bulunmaktadır. Türk dış

² Åland Adaları: Finlandiya'da Ahvenanmaa Özerk Bölgesi'ni oluşturan takımadalardır. Botni Körfezi'nde İsveç ve Finlandiya arasında yer alan, nüfusun önemli bir kısmını İsveçliler'den oluşan adalardır.

politikası çalışmalarına dair Riksarkivet'te bulunan belgelerin önemi için bkz. (Küçük, 2017:169-196).

Bab-ı Asafî, Cevdet, Sadaret, Ali Emiri, Dâhiliye, Topkapı Sarayı, Zabtiye, İbnülemin, Maarif Nezareti, Fotoğraflar, Haritalar vs. gibi fonlarda ve tasniflerde de İskandinav ülkeleri hakkında çeşitli belgeler bulmak mümkündür.

Osmanlı İmparatorluğu'nda ait belgeleri barındıran arşivlerden biri de Topkapı Sarayı Arşivi'dir. 2017 yılında alınan karar üzerine adı geçen arşiv, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ne devredilmiştir. Topkapı Sarayı Arşivi'nin tasnifi tam anlamıyla bitirilemediği için burada İskandinavya ülkeleri hakkında tam anlamıyla hangi belgelerin bulunduğu bilinmemektedir. Söz konusu arşivde Osmanlı-İsveç ilişkilerine dair önemli bilgiler veren Mehmed Said Efendi'nin İsveç Sefaretnamesi, Topkapı Sarayı Arşivi'nde 1641 numarayla muhafaza edilmektedir.

2- Defterler

A-Düvel-i Ecnebiye Defterleri

Divan-ı Hümâyûn'a bağlı kalemlerden biri olan Âmedî Kalemi'nde her çeşit anlaşma ve ahidnâme metinlerini, görüşme mazbatalarını, protokolleri, yabancı elçilere, konsoloslara ve tüccarlara ait yazılar tanzim edilmiştir. Bu kalemde tutulan defterlerden bir kısmına Ecnebi (Düvel-i Ecnebiye) Defterleri adı verilmiştir. Diğer devletlerle ilgili ahidnâmelerin yanı sıra ahkâm, nişan, konsolosluk beratlarına dair kayıtlar da bu defterlerde tutulmuştur. Bu defterlerde; Amerika Birleşik Devletleri, İsveç, Norveç, Danimarka, Belçika, Brezilya, Dubrovnik, Fransa, İngiltere, İspanya, Romanya, Rusya, Sardunya, Toskana, Venedik, Avusturya, Ceneviz, İran, Bulgaristan, Flemenk, Lehistan, Meksika, Yunanistan, Sırbistan vb. devletlerle ilgili konular vardır. Konsoloslardan, yabancı tüccar ve elçilerden gelen her türlü yazışmalar burada muhafaza edilmiştir. Yabancı devletlere ait gemilere Osmanlı limanlarından yararlanmaları için gerekli izinlerin verilmesi, bu izinlerin muntazam olarak takibi ve yabancı devletler ile ilgili muhtelif konulardaki havadisler de bu kalemde bulunmaktadır. Bahsedilen konuların yanı sıra menzil ve yol hükümleri, tüccar beratları ve bazı nizamnâmelerin kayıtları da bu defterlerde yer almaktadır. Son dönemde elçi, konsolos ve tercümanların oğullarına ve yardımcılarının tanınan imtiyazlar, giyecek yiyecek ve içeceklerine karışılması, çeşitli vergilerden muaf tutulmaları, özel mahkemelerde yargılanmaları vb. konuları ihtiva eden hüküm ve beratlar da Düvel-i Ecnebiye Defterleri'nin konuları arasında yer almaktadır (BOA Rehberi 2010:41-42).

Düvel-i Ecnebiye Defterleri fonunda 1567-1913 yıllarını ihtiva eden 122 adet defter bulunmaktadır. En erken tarihli defter 1567 yılına ait Nemçe (Avusturya) defteri, en son tarihli defter ise 1910-1913 tarihini ihtiva eden Prusya Konsolosluk Defteridir (BOA Rehberi 2010:42,44).

Sıra No	Defterin Adı	Tarih		Sayfa adedi
		Hicri	Miladi	
49/1	İsveç Ahidnâme Defteri	1149-1172	1736-1758	160
50/2	İsveç Ahkâm Defteri	1172-1242	1758-1826	193
51/3	İsveç Ahkâm Defteri	1243-1331	1827-1912	176
11/1	Danimarka Ahidnâme Defteri	1170-1330	1756-1911	180
12/2		1171-1324	1757-1906	274
71/1	Norveç Ahkâm Defteri	1325-1332	1907-1913	124

Ahkâm Defteri, Divan-ı Hümâyûn'dan çıkan hükümlerin kaydına mahsus olan defterlere isim olarak verilmiştir. Padişah adına hazırlanan bu hükümlere aynı zamanda ferman da denilmiştir. Nitekim bu hükümler konularına göre değişik defterlere yazılmıştır (BOA Rehberi 2010:22). Osmanlı Arşivinde tespit edildiği kadarıyla 2 adet İsveç ahkâm defteri, 1 adet Norveç ahkâm defteri, İsveç ve Danimarka'ya ait birer ahidname defteri bulunmaktadır. Bu defterler içerisinde 51/3 nolu İsveç Ahkâm defteri M. Kalay tarafından transkripte edilmiştir. Söz konusu defterde 1827'den 1912'ye kadar İsveç ile ilgili 227 hüküm bulunmaktadır. Söz konusu hükümlerde: İsveç ticaret gemilerinin geçişi, konsolos tayinleri, buğday ve kömür nakli, yiyecek ve içecek temini, vergi muafiyeti, eşya sevkiyatı ve İsveç vatandaşlarının serbest dolaşımı gibi konular yer almıştır (Kalay 2014:6-34). Hâkezâ Norveç ve 1758-1826 tarihli İsveç ahkâm defterinde de benzer konular bulunmaktadır. Danimarka ahidname defterinde ise Osmanlı İmparatorluğu tarafından Danimarka'ya verilen imtiyazlar ve anlaşmalardan bahsedilmiştir.

Örneğin 24 Mayıs 1909 tarihli hükme göre İsveçli konsolosa dair şu karar alınmıştır: *“İsveç devleti tüccâr ve teb'asından Port Saide gelüb gidenlerin umûr u husûsât vâkı'a-i ticâriyelerini rü'yet eylemek üzere işbu râfi-i tevkî-i refi'u-ş-şân-ı hâkânî Mösyö Arton Con Kueyri nâm zât konsolos vekili ta'yîn kılınmış olduğundan bahisle iktizâ iden berât-ı âlî-şân isdâr ve i'tâsı devlet-i müşârün-ileyhanın Asitâne-i aliyyem sefâreti tarafından bâ-takrîr iltimâs olunmuş ve vekil-i sâbika bin üç yüz yigirmi bir senesi şehr-i muharremü'l-harâmının yigirmi dördüncü günü tarihiyle vekâlet-i berât-ı âlîsi virildiği kuyûddan ve mûmâ-ileyh Mösyö Arton Con Kueyri'nin İngiltere devleti teb'asından olduğu tabiyyet kılınmak der-kenârı meâlınden anlaşılmuş olmağla mûmâ-ileyh devlet-i müşârün-ileyha tarafından Port Saide Konsolos vekili tanılmak ve ol tarafa âmed-şüd iden İsveç devleti tüccâr ve teb'asından umûr u husûsât vâkı'a-i ticâriyelerini rü'yet ve konsolota ... ahz ü kabz idüb vekâleti umûrına âharı karıştırılmamak ve ber-müceb-i Ahidnâme-i hümâyun himâyet ve siyânet kılınmak üzere konsolosluk nizâmnamesine tevfikân işbu berât-ı hümâyun-um isdâr olundu”* (Kalay 2014:135).

B-Amedî Kalemî Defterleri

Padişaha yazılacak telhis ve takrirlerle, yabancı devletlerin hükümet başkanlarına sadrazam tarafından gönderilecek mektupların müsveddeleri, sulh anlaşmaları ile her çeşit ahidnâme ve anlaşmaların metinleri, görüşme mazbataları ve protokoller, yabancı elçi, konsolos ve tüccarlara ait her çeşit yazı ve evrak burada yazılır ve asılları bu kalemde saklanmıştır. Yine Osmanlı'nın hâriçte bulunan elçilerinden gelen raporların

şifreleri burada çözülmüş, cevapları da bu kalem aracılığıyla verilmiştir. Bu katalogda, 51-60/7 genel ve 1-18 özel numaralarda bulunan, 1541- 1842 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 18 adet Âmedî Kalemî Defteri mevcuttur. Amedi kalemî defterlerinde İskandinavya ülkelerinin kral veya devlet yetkililerine yazılan mektuplar, antlaşmalar da bu kalemde hazırlanmıştır. Örneğin Amedi Kalemî Defter (özel no:7, Genel No: 57)'inde Rusya İmparatoriçesine ve Murahhas-ı Sanî İbrahim İsmet Efendi'ye, İsveç Kralına, Roma İmparatoruna, Toskana Dükasına, İngiltere Kralına vesaireye yazılan Nâme-i Hümâyûn Kayıtları (1790-1791) bulunmaktadır (BOA Rehberi 2010: 88-89). İskandinavya ülkelerine dair; mektuplar, antlaşma metinleri, İsveç ile olan borç meselesi gibi konular da bu kalemde hazırlanarak ilgili deftere yazılmıştır.

C- Mühimme Defterleri

Divan-ı Hümâyûn toplantılarında müzâkere edilen dâhilî ve haricî meselelere ait önemli siyasi, askerî, içtimâî ve iktisadî kararların kaydedildiği defterlere Mühimme Defterleri adı verilmektedir. Osmanlı Arşivi'nde 1553-1915 tarihleri arasında tutulmuş 419 adet Mühimme Defteri mevcuttur (BOA Rehberi 2010:7). 1699 yılından önce yazılan nâme-i hümayunlar Mühimme Defterleri'ne kaydedilirken, bu tarihten sonra Nâme-i Hümâyûn Defterleri'ne kaydedilmişlerdir. Bu defterler sadece gönderilen nâme-i hümayunların değil aynı zamanda gelen nâme, mektup ve diplomatik niteliği bulunan çeşitli belgeleri de ihtiva etmektedir. Söz konusu defterlerde İskandinavya ülkeleri hakkında alınan kararlar da yer almaktadır. Örneğin: Rusya'nın Prut Antlaşması'na aykırı olarak Lehistan Kral seçimine müdahalesi ve olası bir durumda İsveç'in etkilenmesi hususunda Sultan I. Mahmud'un Kırım Hanı'na gönderdiği name 2 numaralı name-i hümayun defterinde bulunmaktadır (Name-i Hümayun 2013: 30). Mühimme Defterleri içinde özellikle İsveç Kralı XII. Charles'ın Osmanlı topraklarındaki ikameti ve iâşesi hakkında detaylı bilgiler mevcuttur. 116,119,120, 122 ve 123 nolu mühimme defterlerinde Demirbaş Şarl olarak bilinen Kral Charles ve maiyeti hakkında yapılan yazışmaları içermektedir (Sevinç 2014:139-159)

D- Name-i Hümayun Defterleri

Padişahlar tarafından İslâm ve Hıristiyan hükümdarlar ile Osmanlı İmparatorluğu'na tâbi imtiyazlı; Mekke şerifine, Kırım hânına, Erdel kralına, Eflak ve Boğdan voyvodalarına, Gürcü ve Dağıstan hânları gibi kişilere gönderilen mektuplara Nâme-i Hümâyûn denilmiştir. Bunların bir sureti ile karşı taraftan gelen cevaplar, "Nâme Defterleri" adı verilen defterlere kayıt edilmiştir (BOA Rehberi 2010: 51). Söz konusu defterlerde İsveç ve Danimarka krallarına yazılan veya onlardan gelen mektuplar Osmanlı-İskandinavya ilişkilerine dair önemli bilgiler içeren birincil elden kaynaklar olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu ile İsveç-Norveç Krallığı arasında 5 Mart 1862 tarihinde imzalanan ticaret ve seyr-i sefâin antlaşması, zenci esir ticaretinin yasaklanmasına dair Osmanlı İmparatorluğu, İsveç-Norveç Krallığı, Danimarka ve diğer devletler arasında imzalanan antlaşma gibi ikili ilişkilere dair bilgileri söz konusu defterlerde bulunmaktadır.

Örneğin 4 numaralı Name-i Hümayun defteri 1788-1799 yıllarını kapsadığı için Osmanlı-Rus ve Avusturya savaşlarına ve İsveç ile olan ittifaka dair bilgiler bu defterde yer almıştır. 1789 yılında yapılan Osmanlı-İsveç ittifakına dair Osmanlı padişahı tarafından

verilen tasdiknamenin sureti de burada bulunmaktadır. Başka bir belgede İsveç Kralı III. Gustav, tarafından Osmanlı padişahına gönderilen 19 Ocak 1790 tarihli mektubun tercümesi ile iki devlet arasındaki ittifak ve dostluk antlaşmasının tasdikine dair bilgileri de görmek mümkündür. III. Selim'in tahta çıkışıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu ile İsveç arasında daha önce yapılmış olan dostluk antlaşmalarının devamını sağlamak ve yeni padişahı tebrik etmek için İsveç başvekilinin yazdığı 4 Kasım 1791 tarihli mektubun tercümesi ve yeni göreve başlayacak olan İsveç elçisinin memuriyetine dair bilgiler de 4 numaralı defterde yer almaktadır. Aynı defterde Danimarka Kralı'nın I. Abdülhamid'in vefatı sebebiyle gönderdiği taziye ve III. Selim'in tahta çıkışını tebrik için 1791 tarihli mektubu da yazılıdır. Bu defterde ayrıca yeni Danimarka elçisinin görevine dair bilgilere de yer verilmiştir (Çıtırık 2014: 88-94,180-196).

Sadece yukarıda yer alan defterler değil başka defterlerde de İskandinav ülkeleri hakkında önemli miktarda belge bulunmaktadır. Özellikle İsveç ve Danimarka hakkında padişah ve kralların karşılıklı gönderdiği nameler önemli bir yekûn tutmaktadır.

Sonuç

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan belgeler, üç kıtaya yayılmış olan Osmanlı İmparatorluğu'ndan geriye kalan en önemli kültürel miraslardan biridir. Barındırdığı belgeler bakımından dünyanın sayılı arşivleri arasında yer almaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra ortaya çıkan devletler ve Osmanlı ile çeşitli temaslarda bulunmuş milletler, kendi tarihlerini yazmak için kuşkusuz Türkiye'deki arşivlere müracaat etmek durumundadır. Özellikle Ortadoğu, Balkan ve Kuzey Afrika ülkeleri hakkında çok fazla doküman bulunmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyetinde yaşamayan fakat doğrudan veya dolaylı ilişkiler kuran coğrafyalardan biri de İskandinavya'dır. Diğer bölgelere nispeten uzak bir coğrafyada yer almaları İskandinavya ülkelerini, Osmanlı İmparatorluğu ile özellikle ticari ilişkilere yönlendirmiştir. Ticari ilişkilerin gelişmesiyle birlikte siyasi ve diplomatik ilişkiler de zamanla gelişmiştir. Yapılan ticari antlaşmalar, genellikle İskandinavya ülkeleri lehinde olmuştur. Fakat yapılan bu antlaşmalar, hegomanik bir gücün zorlaması ile değil Osmanlı İmparatorluğu'nun, ticareti canlı tutmak ve müttefik kazanmak amacıyla, kendi isteğiyle imzaladığı antlaşmalardır.

İskandinavya ülkeleri içerisinde Osmanlı İmparatorluğu ile en yoğun ilişkileri sırasıyla İsveç Krallığı, Danimarka, Norveç ve Finlandiya ile kurmuştur. Özellikle Finlandiya hakkında araştırma yapılırken Osmanlı Arşivi'nde Rusya'ya ait belge ve defterleri de incelemek faydalı olacaktır.

Osmanlı Arşiv belgeleri, Türk-İskandinav ilişkileri açısından aşağıdaki ve benzeri sorulara cevap verecektir:

- İskandinavya ülkelerinin Akdeniz ve Karadeniz'deki ticari faaliyetleri hangi alanlarda yoğunlaşmıştır?
- İhracat ve ithalat ürünleri nelerdir?
- Çarlık Rusya'sına karşı oluşturulan ittifakların amacı nedir?
- Osmanlı İmparatorluğu'nun İskandinav ülkelerine karşı izlediği politika ve bu devletlerin Osmanlı İmparatorluğu'na karşı yürüttükleri siyaset hangi koşullarda oluşmuş ve değişmiştir?

- Kral XII. Charles (Demirbaş Şarl) hakkında ne gibi dokümanlar bulunmaktadır?
- İsveç-Rusya ilişkilerinin seyri ve Poltava Savaşı sonrası gelişmeler nelerdir?
- İsveç-Norveç Kralı II. Oscar niçin İstanbul'a davetsiz bir şekilde geldi?
- II. Abdülhamid, II. Oscar'a hangi nişanı verdi?
- Hangi merkezlerde konsolosluklar açıldı?
- İskandinav ülkelerinin vatandaşları hangi şehirlerde yoğun bir biçimde yaşamıştır?
- İskandinav ülkelerinin diğer hegomanik ülkelerden ne gibi farkları vardı ve o dönem kurulan ilişkilerin günümüz Türkiye-İskandinavya ilişkilerine ne gibi yansımaları olmuştur?

Osmanlı Arşivi, ihtiva ettiği belgeler ile sadece Türkiye'nin değil, İskandinavya, Avrupa, Afrika ve Ortadoğu ülkelerinin de tarihlerinin yazılmasında başvurulacak önemli kaynaklardan biri olma özelliğini taşımaktadır.

İskandinavya ülkeleri içinde en önemli arşiv belgelerine İsveç ulusal arşivi olan Riksarkivet ve askeri arşivi Krigsarkivet sahiptir. Çünkü İsveç Krallığı, İskandinavya ve Baltık coğrafyasında uzun yıllar hüküm sürdüğü gibi Norveç, Danimarka ve Finlandiya gibi ülkeleri de uzun yıllar idaresi altında tutmuştur. Bu da adı geçen devletlerle ilgili önemli miktarda belgenin Riksarkivet'te toplanmasını sağlamıştır. Gerek Osmanlı İmparatorluğu'na gerekse Türkiye Cumhuriyeti'ne dair belgelerin önemli bir kısmı Riksarkivet'te muhafaza edilmektedir.

Kaynaklar

Arşivler

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Fon Numarası: A.DVN.MHM (Bab-ı Asafî Divan-ı Hümayun Mühimme Kalemi)

Dosya: 4, Gömlek:10, Tarih: 13.4.1841

DH.MKT.(Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi), 1136/59, 25.12.1906.

DH.MKT., 2429/66, 18.11.1900.

HR.İD. (Hariciye Nezareti İdare) 72/56, 22.1.1917.

HR.İM. (Hariciye Nezareti İstanbul Murahhaslığı), 176/26, 10.2.1926.

HR.SYS.(Hariciye Nezareti Siyasi), 2452/24, 1.5.1918.

HR.SYS., 2452/82, 15.5.1918.

HR.TO., (Hariciye Nezareti Tercüme Odası Evrakı), 548/43, 20.2.1918.

İ.DH.(İrade – Dâhiliye), 942/74607, 11.3.1885.

İ.HR. (İrade – Hariciye), 414/16, 1.7.1908.

İ.HUS.(İrade Hususi), 85/56, 8.11.1900.

İ.HUS., 85/80, 18.11.1900.

İ.MSM (İrade Mesail-i Mühimme), 33/943, 20.9.1848

TFR.1.SFR.(Rumeli Müfettişliği Sefâret Evrakı), 2/171, 26.4.1907.

Y.A.HUS.(Yıldız Sadaret Hususi Maruzat Evrakı), 389/101, 10.10.1898

Y.A.HUS., 169/77, 4.12.1881

Y.A.HUS., 444/117, 29.3.1903.

Y.A.HUS., 525/28, 22.9.1908.

Y.A.RES.(Yıldız Sadaret Resmi Maruzat Evrakı), 48/14, 20.6.1889.

Y.EE.(Yıldız Esas Evrakı), 14/207, 2.4.1908.

Y.PRK.BŞK (Yıldız Perakende Evrakı Başkitabet Dairesi Maruzatı), 9/36, 05.04.1885.

Y.PRK.EŞA (Yıldız Perakende Evrakı Elçilik Şebenderlik ve Ateşemiliterlik), 38/3,

15.5.1901.

Y.PRK.EŞA, 48/20, 22.11.1905

Y.PRK.EŞA, 52/11, 23.2.1908.

İstanbul Deniz Müzesi Arşivi (DMA)

DMA, Mektubi II, Defter No:6305, 6 Mayıs 1885.

DMA, Mektubi II, Defter No:6347, 3 Nisan 1885.

DMA, Şura-i Bahri, Dosya:2028.

DMA, Şura-i Bahri, Dosya:2117, 21 Nisan 1885.

Telif Eserler

Âdahl Karin. (Ed.). (2006). *Alay-ı Hümayun, İsveç Elçisi Râlab'ın İstanbul Ziyareti ve Resimleri 1657-1658*, (çev. Ali Özdamar), İstanbul: Kitap Yayınları.

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, (2010). *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, İstanbul: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, (2013). *Kırım Hanlarına Nâme-i Hümayûn (2 Numaralı Name Defteri)*, İstanbul: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

- Baştürk, Harun. (2016). *9 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, (H.1186-1218/M.1772-1803), YLT, Kilis: Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beydilli, Kemal. (2001). "İsveç", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 23, İstanbul: Diyanet Yayınları.
- Çıtırık, Hacer. (2014). *4 Numaralı Name-i Hümayun Defteri Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi* (H. 1203-1206/ M. 1788-1792), Kilis: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İkdam*, 18 Kasım 1900.
- Kalay, Mahmut. (2014). *1827-1912 Tarihli İsveç Ahkâm Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, YLT, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kavanoz, Zeki. (2006). "Türkiye Arşivlerinde Osmanlı-İsveç ilişkilerine dair belgeler", *Alay-ı Hümayun*, (Edt. Karin Adahl), İstanbul: Kitap Yayınları.
- Kurat, Akdes Nimet. (1940). *İsveç Kralı XII. Karl'ın Hayatı ve Faaliyeti, 1682-1718*, İstanbul: Rıza Koşkun Matbaası.
- Kurat, Akdes Nimet. (1943). *İsveç Kralı XII. Karl'ın Türkiye'de Kalışı ve Bu Sıralarda Osmanlı İmparatorluğu*, İstanbul: Rıza Koşkun Matbaası.
- Küçük, Evren. (2017). "Türk Dış Politikası Araştırmalarında İsveç Arşivlerinin (Riksarkivet ve Krigsarkivet) Önemi" *Gazi Akademik Bakış*, Cilt:10 Sayı: 20, Yaz, s.196-220.
- Râlamb, Claes. (2013). *İstanbul'a Bir Yolculuk 1657-1658*, (çev. Ayda Arel), İstanbul: Kitap Yayınları.
- Refik, Ahmed. (2015). *Memalik-i Osmaniye'de Demirbaş Şarl*, (haz: Bülent Arı) İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Salname-i Nezaret-i Hariciyye, Osmanlı Dışişleri Bakanlığı Yıllığı, 1301* (2003), (haz. Ahmed Nezih Galitekin), C.1, İstanbul: İşaret Yayınları.
- Sevinç, Tahir. (2014). "İsveç Kralı XII. Şarl'ın Osmanlı Devleti'ne İlticası ve İkameti (1709-1714)" *Journal of History Studies*, C. 6 Sayı: 1, s.139-159.
- Temel, Mehmet.(2007).“18-20 Yüzyıllarda Türkiye-Danimarka İlişkileri”, *Tarih İncelemeleri*, C.XXII, S.1, Temmuz, s.117-172.
- Theolin, Sture. (2001). *The Swedish Palace in Istanbul, İstanbul'da Bir İsveç Sarayı*, (çev. Sevin Okay), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.